

DR KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

SZOMBAT

MÁRAI SÁNDOR:

Neolog és Orthodox

Sós Endre válasza Aradi Zsoltnak.
— A fiatalság helyet kap a felekezeti életben. — Akit az Egyház kényszerített rituális válásra. — Nagy Andor könyve. — Olvasom...! Nem olvasom...! — Érdekes riportok stb.

Szombati olvasmány

— Pinchas hetiszakaszhoz —

„Pinchas, Aharon főpap unokája elhárította haragomat Izrael fiairól, amidőn buzgólkodott buzgólkodásommal, ezért mondd meg neki: én adom neki az én szövetségemet: a békét.

(Midras: Pinchas azonos Élijahu prófétával. Mindketten saját életük kockáztatásával küzdöttek a Tóra törvényéért. Ilyen az igazi pap: küzd bátran, élete kockáztatásával és küzdelmének célja mindig csak a béke).

Amikor a Szentföld törzsek közötti felosztásáról van szó, C'lofchod leányai odaléptek Mózes elé és a vének elé, részt kértek a Szentföldből és ezt mondták: Adjatok nekünk örökséget apánk fiai helyett.

(Talmud: A nők több türelmet tanúsítottak a pusztában, mint a férfiak. A férfiak bajban mindjárt elvesztették kedvüket és azt mondták: „Adjatok nekünk vezetőt, hogy visszatérjünk Egyiptomba”, a nők pedig azt mondták: „Adjatok nekünk örökséget a szent földből”).

Mózes halála előtt arra kéri Istent: „Rendeljen a nép felé azért, aki járjon előttük és ne legyen Isten gyülekezete, mint a nyáj, amelynek nincs pásztora”.

(Midras: „Járjon előttük” úgy, mint én, aki személyesen résztvettem Szichon elleni háboruban, nem cselekedtem úgy, mint a pogány vezérek, küldik katonáikat a harctérre, ők pedig a háttérben bujkálnak. Nem mozdulok a helyemről, amíg nincs, aki betölti helyemet. Ime a zsidó vezér feladata: szenvedni a néppel és utódot nevelni magának).

Sátoros ünnepen 70 áldozatot hoztak a szentélyben.

(Midras: 70 nép van a világon, 70 tulkot áldoztak. Minden sátoros ünnep alkalmából áldoztak Izrael fiai a pogányokért, éppen a termés betakarítása az esős évszak megkezdése idején, mert gabonára, esőre az egész emberiségnek van szüksége).

ÉVZÁRÓ VIZSGA. Az Izr. Siketnémák Orsz. Intézete és a lovag Wechselmann-féle Vakok tanintézete nagy közönség jelenlétében tartotta meg ünnepélyes évzáró vizsgáját. Dr. Deutsch Ernő és Kanizsai Dezső végigvezették a megjelenteket a kiállításszerűen berendezett intézeti épületben és magyarázattal szolgáltak a siketnéma gyermekek oktatási, valamint nevelési menetéről és fejlődéséről. A vizsga során tudásukkal és hangos, értelmes beszédükkel tanúságot tettek a növendékek úgy a siketnémák, mint a vakok iskolája kiválóságáról, amit Simon József szakfelügyelő, mint az eredményeket hivatalosan felülbíráló szakközeg gyönyörű felszólalásában elismerőleg és dicsérőleg megállapított és kiemelt. Mély hatást tett a megjelentekre dr. Glücksthal Samunak, mint a Pesti Izr. Hitközség elnökhelyettesének és oktatásügyi előljárójának az a kijelentése, hogy úgy a Siketnémák, mint a Vakok intézete felekezeti különbség nélkül rendelkezésre áll minden szegénysorsú siketnéma gyermeknek. — Kanizsai Dezső igazgató kiemelte, hogy az intézet az oktatás és nevelés gyakorlati céljai mellett a fogyatékosságok problémájának tudományos irányát is szolgálja. A legközelebbi jövő feladatai közé tartozik a beható munka, amelynek előkészületei már folynak. Ha a kísérletek igazolni fogják a feltevéseket, úgy a siketnémáknak mai pedagógiája teljesen át fog reformálódni, mert az oknak, vagyis magának a siketségnek a megszüntetésével a némaság magától oldódik, megszűnik.

BETÖLTÖTTÉK A PESTI IZR. HITKÖZSÉG KÓRHÁZAIBAN MEGÜRESÉDETT BŐRGYÓGYÁSZATI RENDELŐ ORVOSI ÁLLÁST. A pesti izr. hitközség előljárósága kedden délután tartott ülésében a hitközség kórházainak bőrgyógyászati osztályához tartozó Kaszab Aladár és Józsa poliklinikai bőrgyógyászati rendelőnek vezetőjévé dr. Mandel Andor rendelő főorvost, az így megüresedő Bródy-kórházi bőrgyógyászati rendelő vezetőjévé pedig dr. Liebner Ernőt rendelő orvosi címmel megválasztotta.

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

Kapuzárás után

A nyari hőség beálltával a felekezeti közéletben is átveszi a csend az ő nyugodalmas birodalmát, A sajtó nem adhat hirt semmi-féle akcióról, vallási tevékenységről, zsidó kulturális törekvésekről, jól működő intézményekről, jól-rosszul sikerült rendezvényekről. A Pesti Izraelita Hitközség közgyűlése szokta jelenteni nálunk azt, amit Jom Kippur ünnepén a sófárfuvás: a kapuk bezárását, az istentisztelet végét. — És éppen ezzel a közgyűléssel kapcsolatban lehetne említést tenni a felekezeti sajtónak a felekezeti életben elfoglalt szerepéről. Elsősorban azért, mert a hitközség beszámolója határozottan kiemeli a felekezeti sajtó buzgó közreműködését a hitközségi intézmények népszerűsítésében, a kulturális tevékenység és a vallási öntudat szolgálatában. A szertartásügyi előjáró joggal igen fontosnak tartja azt, hogy minden felekezeti orgánus ismertesse a heti szidrát. Mert valljuk be, nagyon kevesen veszik elő szombatonként a bibliát és akik elmennek a templomba, talán hallanak valamit a heti szidráról, de nincs meg a kellő előismeretük a rabbi beszédének követésére. Ahhoz, hogy a közönség egyáltalában megtudja, hogy van még heti szidra, a *felekezeti sajtónak figyelmeztetése és a közönségnek ily irányban való nevelése szükséges*. A templomban hallott szó elröppen, de az ujság betűi mégis jobban megmaradnak az emlékezetben. A zsidó népiskolát és egyéb intézményeket a sajtó útján lehet legcélszerűbben népszerűsíteni. Ismeretes, hogy az elhunyt budapesti orthodox főrabbi *Reich Koppel* azt szokta mondani: „Ha felekezeti sajtónak nyilatkozom, akkor úgy érzem, hogy tizezreknek prédikálok”. Itt van Németország példája: *összeomlott volna már belsőleg minden, ha a felekezeti sajtó nem tartaná a lelket a hitközségi tagokban*.

Mindez közismert dolog, de most azért említjük, mert emlékeztet rá a hitközség közgyűlésének egyik jelenete. A jelentéssel kapcsolatban cionista vita is volt. És most mit olvashat erről a gya-

nutlan olvasó a felekezeti lapokban? Az egyik lap szerint semmi más nem történt, mint ez a vita. Másik lap szerint pedig sok minden egyéb történt, a cionista szónok nevét pedig egyenesen elsikkasztja. Ilyen viszonyok között az olvasó úgy jár, mint a talmudi öreg ember, akinek két felesége volt, az egyik fiatal, a másik öreg, a fiatal feleség kihuzdogálta ősz hajszálait, az öreg feleség pedig a fekete hajszálait és a végén itt állott mindkét oldalról megkopasztva. Ez az incidens mutatja, hogy kellenek olyan felekezeti orgánusok is, amelyek nem cionisták, nem anticionisták, hanem *a felekezeti közélet totalitását akarják szolgálni.*

Hogy erre a szellemi élénkségre szükség van, azt példázza a talmudi legenda: Két bölcs vitatkozott. Rabbi Eliezer hivatkozott az égi hangra, amely valóban neki adott igazat, a közvélemény azonban állást foglalt az égi hirdetés ellen is és ellenfelének, Rabbi Josuának adott igazat és amikor ezt megtudták a mennyekben, Isten nem haragudott, hanem mosolyogva mondta: „Ime legyőztek engem fiaim“. Mélyértelmű s jellemző legenda ez! Most csak azt a tanulságot vonjuk le belőle: erős irányítás és céltudatos intézkedés, kitűnő kivételes vezetés nem teszi feleslegessé a sajtóban megnyilvánuló eszmecserét. *A felekezeti közélet kapuinak vakációs bezárulásánál a felekezeti sajtó kapui nyitva maradnak s kell, hogy nyitva maradjanak, hogy a szünet után újra fellendülhessen a szellemi és kulturális élet.*

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG HIVATALOS ÓRAI. A pesti izr. hitközség hivatalaiban a hivatalos órák ez év július hó 1-től augusztus 15-ig, reggel fél 8-tól délután 3-ig tartanak. Délutáni inspekción: 3—6 óráig, VII. Sip utca 12. I. 30.

SCHNELLER JÓZSEF, a pesti izr. hitközség képviselőtestületének tagja, az Aréna uti templomkörzet alelnöke elhunyt. Temetése június 26.-án, kedden délután ment végbe nagy részvét mellett. A temetésen testületileg jelent meg az Aréna uti templomkörzet elnöksége, előljárósága, választmánya s a körzet, de egyúttal a pesti izr. hitközség előljárósága nevében Horváth Miksa m. kir. kormányfőtanácsos, körzeti elnök búcsúztatta az elhunytat, meleg szavakkal méltatva jótékonyágát s a körzet, valamint a hitközség ügyei iránt mindenkor tanúsított készségét.

A ZSIDÓ TESTNEVELÉSI NAGYTANÁCS SPORTÜNNEPÉLYE. A Pesti Izr. Hitközség által alakított zsidó testneve-

lési nagytanács nagyszabású sportünnepélyt rendezett szerdán este a Szent Domonkos utcai reálgimnázium tágas udvarán. A sportünnepélyen egymás után vonultak fel a zsidó sportintézmények: az izr. leány- és fiugimnázium növendékei, a Kiss József cserkészcsapat, a VAC férfi- és női tornászcsapatai, akrobatái, atlétái, vívói. A változatos műsort részben szabadtéren, részben az e célra felállított alkalmi színpadon nagyszerű rendezésben mutatták be. Mindaz, amit a modern testnevelés produkálni tud, szemet gyönyörködtető tökéletességben tárult a mintegy 5000 főnyi nézőközönség elé. Iskolás kis leánygimnazisták vakmerő artistamutatványai, cserkészek katonásan fegyelmezett felvonulása és fapuskagyakorlatai, a VAC szertornászainak magasnívójú produkciója, a magyarruhában pompázó leányok táncgyűjtése, a különféle tornászcsoporthoz precíz szabadgyakorlatai, a humorával derűt keltő komikus VAC-akrobata-csoport, az újszerű női kéziszergyakorlatok, diákok iskolavívása és még sok színes mutatvány tették változatossá a nívós műsort.

Sós Endre válasza Aradi Zsoltnak a zsidókérdésről írt tanulmányára.

I.

Aradi Zsolt, a Nemzeti Ujság és a Korunk Szava kiváló munkatársa, az aktív katolikus fiatalság egyik vezére, érdekes könyvet írt „Az európai forradalom”-ról, amely most játszódik le szemünk előtt. A Bangha Béla jézustársasági atya szerkesztésében megjelenő Magyar Kultúra című folyóirat adta ki ezt a több, mint háromszázoldalas munkát. Aradi Zsolt sorra tárgyalja benne zavaros korunk irányító eszméit: a neokatholicizmust, a fasizmust, a bolsevizmust, a nemzeti szocializmust, az általános diktatúra törekvéseket és az antiszemizmust.

E sorok az antiszemizmusról szóló hosszú fejezet széljegyzeteit akarják összefoglalni. Azokat a szeszélyes, hirtelen ceruzajegyzeteket, amelyek önkéntelenül papírra vetődtek, amikor Aradi Zsolt egyes sorai váratlanul fejbevágtak.

II.

Aradi Zsolt teljes emberséggel tiltakozik a félművelt körök folytonos zsidózásai ellen és nem csinál titkot abból, hogy helyteleníti a műegyetemi gettó-pad rendszerét, valamint az egyetemi verekedéseket, amelyek „nem méltók nem egy keresztényhez, de egy emberhez sem”. Am ugyanakkor azt hirdeti nagy meglepetésemre, hogy „szigorúsággal, mondhatnám kegyetlenséggel kell a zsidó szellemet kiirtanunk, mint amely jobban gyűlöli a kereszténységet, mint a leggyűlölködőbb antiszemita a zsidókat.”

Igen, az egész tanulmánynak ez a vezérmotívuma! Harc a zsidó szellem ellen! Küzdelem a zsidó világnézet ellen!

De arra nem ad választ a szerző, hogy voltaképpen milyen is ez a veszélyes, kiirtást érdemlő és mindent elárasztó zsidó szellem? Mert abban súlyosan téved Aradi Zsolt, hogy az orthodox zsidóság kabbalisztikus, talmudi szelleme ma is eleven hatóerő, sőt szerinte olyan eleven, hogy még azt az atheista zsidót is köti, akinek ehez nincsen semmi köze. Egyébként ez a talmudi felfogás sem foglalja magában a kereszténység gyűlöletét.

Az a keresztényellenes zsidó szellem, amelytől Aradi Zsolt annyira retteg, épügv a mesék világába való, mint a Cion halotti lepelbe öltözött véneinek világuralmi cselszövéseiről szóló legenda.

III.

A zsidó erkölcsi törvények semmivel sem alacsonyabbrendűek, mint a keresztény etikai parancsolatok. Ezt kénytelen mindenki elismerni, aki objektív megvilágításban kapja kézhez a zsidó vallási szabályokat.

Hát akkor miért voltak mégis olyan szépszámban zsidó hadseregszállítási csalogók és miért akadtak olyan tömegesen zsidó uzsorások? — kérdezhetné Aradi Zsolt.

A válasz igen egyszerű. Minden társadalmi osztálynak és foglalkozási ágnak megvannak a maga bűnösei, akik az illető osztály, vagy tevékenykedés síkján kerülnek összeütközésbe a fennálló erkölcsi világrénddel. A zsidók — mivel erre szorították őket és nem lehettek alispánok, vagy főszolgabírák — a kereskedelmi pályára tódultak és így a soraikból kikerülő bűnösök a kereskedelmi büncselekmények statisztikájában szerepelnek.

Volt idő, amikor a keresztény papok is foglalkoztak pénzműveletek lebonyolításával. Ebben az időben keresztény papok sorában is lehetett uzsorást találni. Ezt kétségtelenné teszik azok az egyháztörténeti feljegyzések, amelyek szerint több koncilium foglalkozott a papi uzsora letörésével.

III. Innocent pápa azt írta az arrasi püspöknek, hogy: — „Ha keresztülvinnénk a szigorú rendszabályokat és nem engednénk be a templomba az uzsorásokat, akkor be kellene zárunk a templomokat...” Aradi Zsolt tehát láthatja, hogy a kereszt árnyékában épügv voltak erkölcstelen emberek, mint Dávid csillagának az árnyékában.

IV.

Aradi Zsolt ismer kivételeket. Ismer olyan zsidókat, akiknek a szellemétől nincs oka félteni az Egyház követőit és a haza polgárait. Ezeket a kivételeket és ezeknek a kivételeknek a szellemét nem is akarja kiirtani... Csak azt kéri az ilyen kivételes zsidóktól, hogy tagadják meg a galíciaiakkal való sorsközösséget és követeljék a többi magyarokkal együtt a galíciai horda tagjainak, ezeknek a kínai kuliknál nem magasabbrendű embereknek a sürgős kitoloncolását, vagy internálását.

Merem remélni, hogy Aradi Zsolt, aki ismeri írásaimat, az én magyarságomban és erkölcsi veszélytelenségemben nem kételkedik. Elfogadja, hogy — zsidó hittem ellenére — őszinte magyar vagyok, akinek a nemzettel való sorsközössége hosszú nemzedékek munkájával pecsétlődött meg. Dédapám is, nagyapám is magyar földben alusszák örök álmukat.

De azért érzem, — becsületesen bevallom: érzem — nem a szellemi rokonságot, hanem a sorsközösség bizonyos nemét a pogromok elől idemenekült orosz és lengyel „kulik“ hadával. . . Hogy miért érzem? Azért, mert sokszor arra kellett gondolnom, hogy talán utólr egy napon engem és hittestvéreimet is a galíciai jövevények sorsa.

Amíg a zsidóság sohasem tudhatja a különböző országokban, hogy mit hoz a holnap és mikor kell felszedni a sátorfáját, addig természetes, hogy nem tagadhatja meg a segítséget azoktól a zsidóktól, akiket kikergettek az „ébredők“ prédájául esett országokból.

A német-zsidók nagyrésze — ahogy Aradi Zsolt tőlünk kívánja — folyton kiabált a galíciaiak ellen és legszívesebben megfojtotta volna őket. Ma már bizonyára másképp vélekednek ezek a hajdani harsogók. Mert időközben érezheték a saját bőrükön, hogy mit jelent „galiciainak“ lenni. A párisi zsidók egyes rétegei most ugyanúgy követelik az „idegen“ német-zsidók kitoloncolását, mintahogy a német-zsidók bömbölték annakidején a lengyel-zsidók megrendszabályozásának szükségességét.

Aradi Zsolt azt írja egy helyen, hogy Mendelssohn és Rathenau milyen jó német hazafiaknak bizonyultak. De hitlerék mégis egy kalap alá vették ezeket a jó németeket a többi „kártékony“ zsidóval. Ső, Rathenaut a kezdődő horogkeresztes mozgalom brigantijai küldték a másvilágra. . . Ugy-e, nem meglepő, ha ezek után egy jó hazafi sem szabadulhat meg attól az érzéstől, hogy vele sem bánnának másképp az antiszemiták és ezek uralomrajutása vele épúgy végezne, mint a többi „erkölcstelen“ zsidóval?

V.

Sohasem éreztem és ma sem érzek elentétet magyarságom és zsidóságom között. Ahogy Jakob Wassermann sem találta összeférhetetlennek németiségét és zsidóságát. . . Hogy a zsidóság nemzetközi? Az! De nem internacionálisabb, mint a Római Egyház! És ha a hívő keresztény megremeghet, amikor a mexikói vallásüldözésekről értesül, én is fájlalhatom a kievi, vagy lebergi pogromokat.

VI.

Aradi Zsolt kifogásolja, hogy a zsidók mozgatják az összes destruktív törekvéseket. Az Emberi Jogok Ligája című destruktív gyülekezet is teljesen a zsidók kezében van. Az elnök: Victor Basch — zsidó, az alelnök: Emil Kahn — zsidó, a titkár: Roger Picard — zsidó.

Nem akarom a Szombat hasábjait felhasználni az Emberi Jogok Ligájának a magyarázatára. De kérdelem: ki szorul rá jobban az emberi jogok védelmére, mint a nemzetközi zsidóság? És kérdelem: tudja-e Aradi Zsolt, hogy miképpen keletkezett az Emberi Jogok Ligája? Ugy, hogy akciót kellett indítani az antiszemita hadbírák által ártatlanul elítélt zsidó Dreyfus kapitány érdekében.

Nem a zsidók a hibások abban, hogy nekik kellett az utolsó évtizedekben védelmezni az elnyomottakat! Szívesen átengedték volna ezt a gyönyörű feladatot az Egyháznak, amely a maga példátlanul álló tekintélyével több sikerrel védelmezhetne volna azoknak az embereknek a méltóságát, akiket Isten saját képmására teremtett — faji, felekezeti, rang- és módbeli különbség nélkül.

Aradi Zsolt érzi egyébként, hogy itt az Egyházat és a keresztény államokat mulasztások terhelik és nem véletlen, hogy az utolsó időkben a szocialisták voltak a franciskánusok, a humanisták a bencések, a liberálisok a világi papok és a szabadkőművesek a jezsuiták.

Reméljük, hogy a jövőben másképp lesz. A pápa, Faulhaber és Innitzer bíborosok beszédei arra engednek következtetni, hogy az Egyház ezentúl vállalja majd az üldözöttek istápolását. Sőt, a meghajszolt zsidóság védelmét is.

VII.

Aradi Zsolt nívós könyvet írt. Nem a „néphez“ szólót, hanem az írástudókhöz címzettet. De a könyv és a bennelévő tanulmány a zsidókérdésről nívótlanabb emberek kezébe kerülhet; olyanok birtokába, akik csak azt veszik észre, hogy Aradi Zsolt is ki akarja írtani a zsidó szellemet. Én tehát attól félek, hogy — Aradi Zsolt intenciói ellenére — ez a munka bekerül a szellemi pogromok előkészítőinek fegyvertárába.

EZÜST

DISZMŰÁRU, EVŐESZKÖZÖK GYÁRI ÁRBAN

SCHLEIFER

EZÜSTÁRUGYÁR, VII., KAZINCZY UTCA 10.

Telefon: 43-5-28

A fiatalok helyet kap a felekezeti életben

Junius 27.-én nagyjelentőséggel bíró értekezlet zajlott le a hitközség előjárói tanácstermének falai között, ahová Stern Samu meghívta a zsidó fiatalok elitjét.

Fiatal ügyvédek, orvosok, tisztviselők foglaltak helyet a zöld asztal mellett,

hogyan megbeszéljék az új nemzedék problémáit a hitközség elnökével, aki Eppler Sándor főtitkár és Csergő Hugó főjegyző kíséretében vett részt az értekezleten. Stern Samu megnyitójában kijelentette, hogy *szakítani kíván azzal a rendszerrel, amely az ötvenes évek kizárólagos uralmát jelentette* és megfelelő szerephez kívánja juttatni az ifjúságot a felekezeti élet minden vonalán, úgy a központban, mint a körzetekben. Ősztől kezdődően tervezi, hogy — a nagy hitközségi vacsorákkal párhuzamosan — *ifjúsági vacsorákat fog rendezni*. Mert csak így érhető el, hogy a felekezeti életben méltó utánpótlás szerveződjön.

Wittenberg István, a fiatalok organizációjának kérdéséről beszélt. dr. Domány Sándor pedig azt fejtegette, hogy

a fiatalokban megvan az akarat a hitközségi életben való részvételre,

de egyelőre nem tudják, hogy hol lehetnek a zsidóság szolgálatára, mivel nem ismerik a hitközség szervezetét.

Stern Samu nyomban válaszolt a két felszólalónak és javasolta, hogy *összel újból üljön össze az értekezlet. Addig úgy a fiatalok, mint a hitközség kidolgozza a fiatalok bekapcsolásának módjait*. Őszig a fiatalok csoportosan látogassák meg a Zsidókórházat, a Szeretetházat, a MIKÉFÉ-t, az OMIKÉ-t és a nőegyletek menzáit, hogy lássák: milyen intenzív munka folyik a felekezeti intézményeknél.

Sós Endre megköszönte az elnöknek, hogy összehívta ezt az értekezletet, amely fordulópontot jelenthet a magyar-zsidóság életében. *Ez ugyanis az első eset, amikor a hitközség és az Országos Iroda elnöke hivatalosan keres érintkezést a fiatalokkal*. Ami a szervezést illeti, könnyű a helyzetünk, mert nem kell egyebet tennünk, mint felhasználnunk a katolikus és református ifjúsági egyesületek példáját.

Stern Samu zárószavában teljesen aláírta Sós Endre felfogását és ismét hangsúlyozta, hogy elérkezettnek látja az időt a fiatalok bekapcsolására.

Pályázati hirdetés

A budai izr. hitközség II. kántor-metszői (sóchet, báál-kore) állásra pályázatot hirdet.

40 éven aluli, megfelelő képesítéssel, kellemes hanggal bíró, zeneileg képzett magyar állampolgárok, kort, családi állapotot és eddigi működésüket igazoló okmányokkal felszerelt pályázatukat a budai izr. hitközség előjáróságához (II. Fő ucca 12. I. 8) legkésőbb június hó 30-ig küldhetik be.

Javadalmazás: havi 200.— pengő fizetés, családi pótlék és természetbeni lakás.

Akit az Egyház kényszerített rituális válásra

**Az eset első felvonása az ókorban kezdődik,
az utolsó felvonás a multkor játszódott le a rabbiságnál**

Az ókorban, azaz liberális időkben történt, hogy egy zsidó tanító a fővároshoz került, igazgató lett, első felesége meghalt, másodszor megnősült vagy 25 évvel ezelőtt, de azután elvált tőle, s mivelhogy akkor progresszív volt az irányzat, csak polgárilag történt a válás. Utána vallásos lett és kitért és mint igaznutünek eszébe jutott az Irás szava: „Nem jó az embernek egyedül lenni“, harmadszor is megnősült és ebből a házasságból leánya is született.

Most kezdődik a fordulatos komplikáció, amelynek fináléja a rabbiságnál folyt le. A leány valamilyen katolikus protekciót akart igénybe venni, de nem akartak rendelkezésére állni, míg szülei egyházilag nem esküsznek össze, ez azonban nem volt lehetséges, csak úgy, hogy az apa polgárilag rég elvált zsidó feleségétől rituálisan is elválk. A katolikus egyház ugyanis a zsidó házasságot elismeri házasságnak, amelynek felbontása tehát csakis válólevél átadásával fogatosítható. Mit nem tesz egy zsidó (pardon egy volt zsidó) apa a leányáért: új keresztény létére getlevelet adott a rabbiság előtt előbbi feleségének, aki már régen egybekelt get nélkül.

Igy történt az eset.

És hogy ezt ne érezzük olyan szomorúnak, mint amilyen szomorú valóban szigorúan vett felekezeti szempontból, mondjunk el egy 100 év előtti esetet a pesti zsidók történetéből: A pesti zsidók egyik előjárója, Ullmann kitért, és az ebédnél azzal lepi meg a feleségét: „Kedvesem, el kell válnunk egymástól, mert én tegnap kikeresztelkedtem és ennek következtében nem élhetünk együtt, mint házastársak.“ Az

asszony síránkozott, tördelte a kezét, de a férj hajthatatlan maradt. Másnap az ebédnél azt látja, hogy a tegnap még kétségbeesett neje meglepően nyugodt. Ebédután azt mondja neki: „Hallgass csak ide, kedves Sallykám, én meggondoltam magamat, neked igazad van, ha te keresztény vagy, én nem lehetnék a feleséged, én tehát ma dél előtt kikeresztelkedtem, mert egy vallásos, becsületes zsidó asszonynak a férje mellett van a helye“.

BARÁT ENDRE: ANTEUS DALOL. (Versek.) A fiatal magyar zsidó költők közt jó csengésű neve van Barát Endrének. A legkülönbözőbb lapokban, különösen a zsidó sajtóban egyre-másra jelennek meg versei, amelyek, ha nem is revelálnak nagy költőt, mindenesetre szimpatikus tehetségről tesznek tanúságot. Barát Endre most kötetbe gyűjtötte verseit, amelyek így csokorba kötve áttekinthetőbb képet nyújtanak szerzőjük képességeiről. Barát Endre versein valami megilletődött, elégikus hang vonul végig. Emlékező, szelid hangú költő. Az ősök, az apai ház, a templom, a zsidó élet képei és főleg a nemes humanizmus a költészetének témái, melynek nem sok húrján virtuózan játszik s néha igazán szép és mély hangokat tud kicsalni. Zsidó tárgyú versein Patai József, „világi“ versein Heltai Jenő hatása érződik. Ezeket a hatásokat mielőbb ki kell nőnie. Versei közül nekünk „Az én nevem“ című tetszett a legjobban. Ennek öt sorát mutatóba ideiktatjuk:

Dicsékszem véle, hirdetem, kiáltom:
az én nevem a legszebb a világon...!
Én választottam ezt a szép nevet.
Halljátok, hogy trillázik és nevet:
Barát, barát . . .

Dr. BERNSTEIN BÉLA: BIBLIATÖRTÉNET. Dr. Bernstein Béla nyiregyházi főrabbi, a zsidó történetírásnak egyik legkiválóbb művelője, most adta ki bibliatörténetének második részét, mely a királyság kezdetétől Ezra koráig terjedő eseményeket öleli fel. A könyv tulajdonképpen iskolai könyv, a közép- és polgári iskolák II. osztálya számára íródott s ehhez mértén oktató, élvezetes stílusban meséli el Izrael királyainak történetét.

Kifelejtett két név: Singer Bernát és Ujvári Péter

Székely Ferenc udvari tanácsos, a Pesti Izraelita Hitközség volt elnöke, jelenleg az Országos Rabbiképző vezérelő bizottságának irányítója, visszaemlékezést közöl arról a mozgalomról, amely 1912-ben megindult és amelynek célja volt a zsidóságnak egy egységes magyar zsidó egyházba való tömörítése, azaz: **az unifikáció.**

Írásában csak memoriájára támaszkodott és azért sok a javítanivaló benne. Azt hittük, hogy az illető cikkhez hozzá fog szólni, egy másik Székely, dr. Székely Albert sátoraljaujhelyi ügyvéd, a magyar zsidó felekezeti közélet veteránja, fivére ama dr. **Singer Bernát** néhai szabadkai főrabbinak, aki lelke volt az unifikációs mozgalomnak és **akiről Székely Ferenc egy árva szóval sem emlékezik meg.** Az unifikációs mozgalom történetének ismerői tudják, hogy kifelé az egész mozgalmat Klein Adolf szabadkai hitközségi elnök indította meg, de az ő spiritus rectorja éppen az említett dr. Singer főrabbi volt. Elsősorban a status-quo rabbik lelkesültek az eszméért, így pl. dr. Jordán szatmári rabbi, aki azt ajánlotta, hogy a magyar zsidóság zöme tagadja meg az 1869-iki kongresszust és jelentse ki ünnepélyesen, hogy a Sulchan Aruch alapjára helyezkedik. Természetesen a szeminárium tanárai ellen voltak ennek a tervezett deklarációnak, amiért az akkori Egyenlőség nem éppen udvariasan kezelte őket. Az akkori országos iroda elnökségének megbízásából dr. G. M. (dr. Guttmann Mihály) igen ügyes brosürában ismertette a Sulchan Aruchot és bizonyította, hogy a zsidóságnak tulajdonképpen lehetetlenség a mai modern korban erre az alapra helyezkedni, mert a Sulchan Aruch nem is törvénykönyv, hanem törvénygyűjtemény. — Dr. Singer Bernát főrabbi külön közlönnyt adott ki („Izrael“), amelyben ostorozta az unifikáció ellenségeit és azt hangoztatta, hogy igaza van a Talmudnak: „a megváltás nem következhetik be, amíg meg nem szünik a palesztinai

nai patriarchatus és a babilóniai exilarchatus“ —, amit Singer Bernát úgy interpretált: nem lehet az egész magyar zsidóságon segíteni, amíg a szakadásnak intézményesített két hivatala van, a két iroda. — Az egész unifikációs törekvés cleve céltalannak látszott és ha a háború nem tör ki, akkor tovább hadakoztak volna céltalanul.

De ha már Székely Ferenc, mint vezér, visszaemlékezést közöl, nem lett volna szabad Singer Bernát főrabbiról megfeledkezni és meg kellett volna emlékezni Ujvári Péterről, a zsidó felekezeti irodalom e nagy és tragikus alakjáról is, akinek a mozgalomból kifolyólag állást akartak kreálni, az állásból nem lett semmi, de a Népszínház utcai házban, ahol lakott, a kapunál még soká díszlett a címtábla: „Egységes Autonómiát Előkészítő Bizottság“. Ha még most is megvan, a Zsidó Múzeumba kellene letenni a táblát.

AZ ORSZÁGOS IZR. TANITÓEGYESÜLET KÖZGYŰLÉSE. Ünnepi külsőségek között folyt le június 27-én, szerdán délelőtt Schichtanz Ármin elnöklete alatt az Orsz. Izr. Tanítóegyesület 33-ik közgyűlése, az egyesület fennállásának 68-ik évében. Biró Samu igazgató ismertette az ülésen a magyar zsidó iskolák válságos helyzetét és ezzel kapcsolatban nagyvonalú programot terjesztett elő a zsidó iskolák reorganizációja és az állástalan fiatal zsidó tanítóság elhelyezkedési lehetősége ügyében. Rózsa és Bokor indítványára a közgyűlés Biró Samunak a nagykonceptiójú programadásáért köszönetet szavazott. Ezután Ábrányi Aladár igazgató terjesztette elő jelentését az üdülőházzal és meghatottan emlékezett meg Csukási Fülöpről, az üdülőház eszméjének felvetőjéről. Engelné és Gyenes köszönettel és hálával adóztak felszólalásaikban Ábrányi hatalmas szervező munkájának. A közgyűlés határozatilag kimondta, hogy az üdülőházban egy-egy szobát Schichtanz Árminról, Ábrányi Aladáról, Bárd Rezsőről és Pintér Ignácról neveznek el és Pintér Ignácot a titkári székből való távozása alkalmával hervadhatatlan érdemei elismerésül tiszteletbeli taggá választotta.

OLVASOM,...

NEM OLVASOM...

Nem olvasom

A főváros új alpolgármestere Szendy Károly, mint a fővárosi tanügy vezetője legkorrektebben viselkedett mindig ressortjának a zsidókra vonatkozó viszonylataiban. Igazán nem ő okozta, hogy a fővárosban 15 év óta nem neveztek ki zsidó tanítót.

Olvasom

Egy jobboldali lap szerint egy állítólagos lengyel zsidó ujságíró ajánlatot tett a minisztériumban, hogy jiddis nyelvű propagandát fog Magyarország idegenforgalma érdekében csinálni és felajánlja szolgálatait. Neve: Ganzweich. Ha azt hitte, hogy ilyen névvel lehet nálunk még a legjobb eszmét érvényre juttatni, akkor nem lehet valami kemény koponya. Ellenkezőleg koponyája — ganzweich.

Nem olvasom

Edelstein főrabbi temetésén a megjelent rabbik egy része reverendában volt, a másik része egyszerű ruhában, az utóbbiak is résztvettek azonban rabbi minőségben a koporsónak templomba való körülhordozásában. A világi szónokok pedig különféle módon öltözve. Ez a tulságos tárkaság és egyénieskedés valahogy hátrányosan befolyásolja a gyász méltóságos megnyilatkozását. Keresztény temetéseknél a laikusok kalapnélkülisége és a papok egyforma reverendája biztosítja az egyöntetűséget. Valahogy a neológiában is meg kellene találni a ci-

vilizált formát: minden rabbinak egyforma reverendában kellene megjelenni, minden világi szereplőnek és reprezentánsnak pedig cylinderben.

Nem olvasom

Az IMIT közgyűlésén élénk eszmecsere folyt. Hajdú Miklós sikraszállt amellett, hogy a szépirodalmi munkák kiadását is vegyék programba. Az elnöklő Wertheimer Adolf erre helyesen rámutatott az alapszabályokra, amelyek az IMIT-nek bizonyos konzervativizmust írnak elő, de kijelentette, hogy értéket jelentő szépirodalmi művek kiadásától nem zárkozik el. — Az eszmecsere elméleti téren mozgott, és akkor felállott egy fővárosi nyomdász és felajánlotta egy 10 íves, a Társulat követelményeinek megfelelő mű ingyenes kiadását. A kommunikék éppen az ő nevét nem közlik. Pótoljuk tehát: Heller Kálmán, az Arany János nyomda tulajdonosa. Az IMIT vegye minél előbb igénybe az áldozatkészséget.

Olvasom

Véletlenül a kezembe került a Magyar Tudományos Akadémia értesítője az 1934 évi Nagyjutalom és Marcibányi mellékjutalom kiosztásáról. A jelentésből megtudtam, hogy a jutalmat kilenc évi időközben megjelent legjobb munkának adták ki. Az idén az 1925-1933 időközben megjelent történettudományi munkák kerültek elbírálásra. A bírálóbizottság, melynek tagjai Fináczy Ernő, Domanovszky Sándor, Lukinich Imre, Hodinka Antal, Eckhart Ferenc és Gombos F. Albin történettudósokból állt, a kilenc év alatt megjelent munkákból kiválasztott százhuszat. A százhuszból kiválasztotta azt a huszonegyet, amelynek mindegyike egyaránt érdemes a jutalomra. Ennek a kilenc év óta megjelent huszonegy legértékesebb munkának méltá-

tását közli az akadémiai értesítő. Szép névsor: Angyal Dávid, Hóman Bálint, Berzeviczy Albert, József főherceg, Korniss Gyula, Kozsinszky Bálint, Holub József, Károlyi Árpád, Szentpétery Imre, és még mások a magyar tudományos élet büszkeségei... és Gábor Gyula, kinek műve „A kormányzói méltóság a magyar alkotmányban.” A bíráló szerint „...a mostanában megjelent jogtörténeti és alkotmánytörténeti munkák egyik legértékesebbike.” Dr. Gábor Gyula a pesti izr. hitközség nyugalmazott főtitkára az Országos Iroda volt ügyvezető elnöke, az egyetlen zsidó ebben a névsorban. A nyugalom éveit tudományos buvárkodásra használja fel és elismerést ott arat, ahol az abszolút értékek a tudomány, a kutató munka, a történelmi távlatok kerülnek elbírálás alá. Nézegetem a jelentést. Kis szerény füzetecske, a kiválasztottaknak szánt olvasmány. Nagyhangú kommunikék, recsegő hirharsonák nem fognak megemlékezni Dr. Gábor Gyuláról, de én úgy gondolom, hogy nem árt, ha a felekezet mégis megtudja, hogy szerény önzetlen munkása ismét becsületet szerzett a zsidó névnek.

Olvasom

Razziáztak a határszéleken. Jobboldali lapok szerint csak zsidókat fogtak le. Lehet, hogy úgy van. De azért a felekezeti hatóságaink kérhetnének hivatalos statisztikát. Talán kiderülne, hogy keresztény „alkalmatlan idegenek” is vannak az országban, vagy kiderülne, hogy az eredmény gyengesége nem érdemli meg a nagy apparátusos halálit.

Nem olvasom

Hallgatom a vitatkozást. Felekezeti zsidó: „Botrány, hogy Tel-Avivban szombaton kirándulnak a különféle ifjusági csoportok.” Cionista: „De hisz nálunk is azt csinálják az izraelita cserkészek.” Felekezeti zsidó: „De mi nem élünk a Szentföldön.” Cionista: „Akik Palesztinában szombaton kirándulnak, azok nacionalista alapon állnak, nem pedig felekezeti alapon.” Felekezeti zsidó: „Elég baj; a zsidóság vallás akkor is, ha nem tartjuk, ezt hirdetniük kell, mert célszerű.”

Kinek van igaza? Lehet, hogy mindkettőnek. Vagy pedig egyiknek sem. Mert ügyelni lehetne arra, hogy sem Tel-Avivban, sem a Bethlen téren a cserkészek ne szombaton ránduljanak ki.

Olvasom

Véget ért az országos katolikus lelki pásztori konferencia, amelyen Glattfelder Gyula püspök tartotta a záróbeszédet, hangsúlyozta, hogy a klérus és a laikus elem közötti veleszületett ellentét a magyar katolikusoknál, nincs meg. — A zsidóságban sohasem volt.

Olvasom

Minden napilap megírta, hogy Sztranyavszky Sándor, a kiváló politikus, evangélikus egyházi felügyelőségéről leköszönt, mert fia katolikus leányt vett el és az utódokra nézve reverzálist adott, amit az apa nem tartott összeegyeztethetőnek az általa viselt egyházi méltóság etikájával. — Nálunk ilyen eset nem fordulhat elő, egyik vezető sem köszönne le ilyen csekélység miatt, már csak azért sem, mert attól félne, hogy komolyan nem vett lemondását elfogadják majd.

JÓLSIKERÜLT GARDEN PARTYT rendezett június 25.-án a Zsidógimnázium Barátainak Egyesülete a városligeti Gerbeaudnál. A nagyszámu megjelentek között ott voltak a zsidó élet előkelőségei. A nagyszerű rendezés ékes bizonyítéka, hogy a fiatalság még éjjeli 1 órakor sem volt hajlandó a hangulatos táncot abba hagyni. Az anyagi siker is kitűnő volt.

SIPOS MÓR, az Erzsébetváros népszerű kereskedője, június 24-én 57-ik évében hosszú és kínos szenvedés után meghalt. 25-én temették el a rákoskeresztúri temetőben. Utolsó éveiben a Molnár Gyula cég munkatársa volt, aki benne sógorát gyászolja.

Nagy Andor könyve

Ez a könyv nem meglepetés. Akik ismerik Nagy Andort, akik gyakran együtt voltak vele, nemcsak a fehér, de a zöld asztalnál — komoly gazdasági tárgyalásoknál és baráti összejöveteleken egyaránt — s állandó derűtség közben élvezték azt a humor aranszineiben csillogó, bőségesen bugyogó anekdotázást, amelynek eleven kútforrása Nagy Andor, — azok régen várták ezt a könyvet. Persze a könyv azért mégis meglepetés. Mert más valamit előszóval előadni, s megint más írni. Nagy Andorról eddig csak azt tudtuk, hogy pompásan anekdotázik s remek humorával még az olyan száraz s különben unalmas témát is, mint egy szakszerű pénzügyi referátum, mulatságosan érdekessé és élvezetessé tudja varázsolni. Ő az a zsidóba ojtott táblabírótípus, amelynek legnagyobb megtestesítője Eötvös Károly volt. Ő az a humorista, akinek vérében van a mesélő kedv, aki előtt bármilyen témát megpendítség, feltétlenül eszébe juttatsz vele egy anekdotát.

A „Fehér asztalnál” leleplezi Nagy Andorban a vérbéli író. Mintha csak egy láthatatlan gyorsíró ült volna mellette hosszú évtizedeken keresztül, aki pontosan lejegyezte a jóízű történeteket, amiket elmondott. Könyvébe Nagy Andor átmentette az előszóval előadott anekdoták minden ízét, zamatát, báját és kedvességét. Kassáról hozta magával Nagy Andor ezt a kifogyhatatlan anekdotakincsét, mely a magyar zsidó életnek gazdag és értékes adománygyűjteménye.

Nagy Andor anekdotáiból izelítőnek elmondunk egyet:

Egy kis lengyel város rabbija megbetegedett. Elhívták hozzá az ottani katonai kórház vezetőjét, egy főtorzsvost. Az orvos eleinte vonakodott elmenni, azal az indokolással, hogy ő civileket nem kezel. Végül kötelnek állt, meggyógyította a rabbit, aki hálálkodva akarta átnyújtani a honoráriumot. Az orvos azonban nem fogadta el, mondván, hogy ő kivételesen jött el, tehát nem jár neki

tiszteletdíj. A rabbi ezekkel a szavakkal kapacitálta a főtorzsvost a tiszteletdíj elfogadására: „Ein Doktor, der umsonst kuriert, kuriert umsonst.” (Ez a csattanó különben egy transzponált talmudi mondas.)

AZ ORSZÁGOS MAGYAR ZSIDÓ MUZEUM EGYESÜLET június hó 29-én tartotta évi rendes közgyűlését. A megnyitásban Wertheimer Adolf elnök örömmel állapította meg, hogy a muzeum népszerűsége a közönség körében egyre jobban terjed. Hetenként többszáz ember látogatja a muzeumot, amelyet a közönség szeretete és érdeklődése állandóan új tárgyakkal gyarapít. Kérte a közgyűlés tagjait, hogy összeköttetésekkel a hitközségek és magánosok körében igyekezzenek a muzeum egyesület anyagi fejlődését előmozdítani, hogy így az a feladatának még hatékonyabban felelhessen meg. Ezután Drucker Géza és Friedmann Ignác felszólalásaikban annak szükségességét hangsúlyozták, hogy társadalmi akciót kell indítani, hogy a muzeum egyesületbe minél több alapító és pártoló tag lépjen be. Munkácsi Ernő dr., a zsidó muzeum titkára terjesztette be ezután az igazgatóság jelentését a muzeum 1955. évi működéséről. A nagyszabású jelentés áttekintő képet adott a zsidó muzeum fejlődéséről, amely a kezdet nehézségeit leküzdve, immár ott tart, hogy híre és jelentősége áthatolt az ország határain is. A jelentés beszámol arról, hogy az olasz zsidók kulturális egyesülete szövetsége felajánlotta a muzeumnak, hogy az olasz zsidó műemlékeket feltüntető többszáz darabot magában foglaló fényképgyűjteményt ajánl fel a magyar zsidó muzeumnak. Közben érdeklődésre tarthat számot az a megállapítás, hogy Budapesten a zsidó muzeumon kívül még egy világhírű zsidó vonatkozású gyűjtemény van, néhai Kaufmann Dávidnak olaszországban vásárolt könyvtára, amelynek középkori illusztrált kódexeit a zsidó muzeumban kellene kiállítani. Ennek idegenforgalmi szempontból nagy jelentősége lenne. A titkári jelentéshez Stern Samu, dr. Székely Ferenc és dr. Gábor Gyula szóltak hozzá. Ezután a közgyűlés letárgyalta az évi költségvetést és zárszámadást.

BELGYÓGYÁSZ KÓRHÁZI ORVOS fürdőidényre elmenne panzió ellenében, esetleg beteg felügyeletére. Leveleket „R. M. dr.” jelisére kérek a kiadóba.

Márai Sándor: Neolog és Orthodox.

Részlet a kitünő keresztény író most megjelent „Egy polgár vallomása” című nagyszerű könyvéből.

Két zsidó család lakott a házban: egy „neolog”, „haladó”, világfias és polgárisult, gazdag zsidó családja, kik a második emelet egész utcai frontját bérelték, meglehetősen zárkózottan és gögösen éltek, nem keresték a házbeliek ismeretségét; s lenn a földszinten, hátul az udvarban, egy másik, „orthodox”, Lengyelországból bevándorolt, nagyon népes zsidó család, akik szegények voltak és egész különös módon szaporák, állanóan érkeztek újabb rokonok, születtek gyermekek, s mind együttéltek hátul az udvarban, három sötét szobában, mely néha, ünnepnapokon úgy nyüzsgött a vendégek, családtagok zshivájától és sürgésétől, mintha döntő elhatározásra készülnének a gyűlés résztvevői. Ezek a „szegény zsidók” jórészt galíciai öltözetet viseltek még és szigorúan megtartották a vallási parancsokat — én ugyan nem is tudom, a valóságban olyan szegények voltak-e? — s a ház keresztény lakói mindenesetre jobb szemmel nézték őket, mint a zárkózott, gazdag „neológokat”. Előfordult az is, hogy a földszint „szegény” zsidó családjából egyesek lenyesegették a különös hajviseletet, mintegy civilruhába öltöztek, eldobták a kaftánt, a rókamálás főveget, megnyiratkoztak, megberetváltak, módis, korabeli ruhákba öltöztek — ez a nagy átváltozás elég gyorsan bekövetkezett legtöbbször, a gyermekek már polgári iskolába jártak, sőt egyesek közülük beiratkoztak a gimnáziumba is. Tíz-tizenöt év múltán nem akadt több kaftános zsidó a házban, de a városban is alig. Olyan sok gyermek élt itt, hogy nem is emlékszem már külön-külön reájuk. Az apa később nevét is megmagyarosította, s ezt a különös nevet vette fel: „Jónap”. A Jónap család mindenestől bizalmasabb és nyájasabb viszonyban élt a ház keresztény lakóival, mint a másik, az előkelő, „neolog” család. Pártfogó hangon beszéltek róluk a házban, csaknem gügyögve: ők voltak „a mi zsidaink”, akik „nagyon derék, tisztességes emberek”, s csaknem büszkén hirdettük, hogy ebben a mi nagy, modern bérházunkban zsidók laknak, igazi zsidók, ahogy ez illeti is. A második emelet előkelő zsidó lakóival keveset találkoztunk. Ezek igazán nagyvilági életet éltek, sokat utaztak, gyermekeik a katolikus középiskolákban nevelkedtek, az asszony — sovány, szomorú, szívbajos asszony — nagyon szépen

zongorázott és a fővárosban varratta ruháit. A ház polgári és kispolgári asszonyai persze irigykedtek reá. Weinrébné asszonyság toalettjei szemetszúrtak és rossz vért szültek; magam is méltatlannak és illetlennek éreztem, hogy Weinrébék, akik „mégis csak zsidók”, szélesebben és előkelőbben éltek, mint például mi, s Weinrébné elegánsabban öltözködik, többet zongorázik és kocsikázik, mint az én édesanyám. „Mindennek van határa” — így gondoltam. Jónapékkal, a gyermekekkel is már jobban megértettük egymást. Anélkül, hogy alázkodtak volna, zsidóságuk egyszerű beismerésével, s ahogy ragaszkodtak is hozzá, ételeikkel, ruhaviseleteikkel, különös ünnepi szokásaikkal, idegen és zagyva nyelvjárásukkal, ahogy titokzatosan keverték a német, jiddisch és magyar szavakat, önként vállalt, hangsúlyozott idegenszerűségükkel inkább csak egzotikus törzsnek láttuk őket, akiket kissé szánni is lehet, s minden jótét keresztény léleknek illik pártfogolni az ilyen gyámoltalan idegeneket. Anyám befőttest küldött le néha Jónap néninek, aki minden ősszel gyermekágyban lábbadozott, s Jónapék húsvétkor szép, tiszta fehér kendőben macsot küldtek fel ajándékba, melyet udvariasan megköszöntünk, érdeklődve szemléltünk, de azt hiszem, nem nyult hozzá senki, a cselédek sem. Szántuk és elfogadtuk Jónapékat, de valahogy úgy, mint a szelidített négereket. Anyám néha társalgott is Jónapnéval, persze csak az emeletről, nagytakarítás közben, lekiáltott néhány barátságos szót: „No, kedves Jónapné” — mondta anyám s az elnyűtt, parókás, örökké-szoportató asszony csendesen így felelt: „Igen, nagyságos asszony”. Nem hiszem, hogy anyám a „társadalmi különbséget” akarta éreztetni a szegény zsidóasszonnyal, mikor egyszerűen „kedves Jónapné”-nak szólította; erre semmi szükség nem volt. Jónapék ismerték ezt a különbséget s eszükágában sem volt bizalmaskodni; csak sokkal később vettem észre, hogy Jónapék legalább olyan gondosan ügyeltek a maguk elkülönözöttségére, mint a keresztény családok, igen, talán még féltékenyebben, s a maguk furcsa módján gögösebben, tartózkodóbban vonultak el minden közeledési lehetőség elöl, mint mi tettük azt. Nagyjából inkább pártfogolták a ház lakói a „szegény zsidókat”,

Ünnepeiket, rendkívüli szokásaikat, jóindulatú beleegyezéssel szemléltük. Weinrébék persze már nem építettek sátrat az udvaron, mikor az ünnep ezt így kívánta, templomba ritkán jártak, s apám egyszer csodálkozva, kissé méltatlankodva mesélte, hogy együtt utazott Weinrébékkel, akik a vasúti kocsiban délszakra termett vattába csomagolt friss szőlőt ettek, március végén, — egész este erről beszéltünk, elképedve és nyugtalanul, különösen anyámat izgatta fel ez az „illetlenség“.

A két zsidó család nem járt össze soha. Weinrébék szemelláthatólag egymás csillagzaton éltek. A férfi gyáros volt, üveget gyártott a környéken, sokat utazott, elhízott, vastag, kopasz ember volt, elég rosszul bánt a feleségével, s kaszirnőkkel csalta a korán megvénült, szomorú asszonyt; amiről persze mindenki tudott a városban. Az asszony kissé regényesen viselte balsorsát, nyitott ablakok mellett zongorázott, nagyon szépen, de feltünően és sokáig. Weinrébékről tudták a házban, hogy nem esznek „kósert“, megették a sonkát és dísznózsirral főztek; valahogy ez sem tetszett a házbelieknek különösebben. Ha volt „zsidókérdés“ ebben a kispolgári házban, úgy semmiesetre sem a népes Jónap-család adott okot a megjegyzésekre. Valamennyien, akik a házban éltünk, rokonszenvesebbnek találtuk Jónapéknak galíciai rokonait, akik kaftánban jártak és lobogó hajtincseket viseltek, mint a tökéletesen civilizált üveggyárost és családját. Weinrébék magasabbrendű, polgáriasult életmódját különös féltékenységgel szemléltük, valamit féltettünk tőlünk, magunk sem tudtuk, mit? A szükreszabott társadalmi érintkezésben a férfi udvarias volt és közömbös, a keresztényekkel leereszkedő és gőgös a földszint „szegény“ zsidáival szemben. Például, mi soha nem halottuk szüleinktől, hogy kerüljük a Jónap-gyermekek társaságát, soha nem tiltotta nekünk senki a közös játékokat e sápadt, nagyszemű süvölvényekkel, akik különös, öreges ruhájukban miniatűr felnőtteknek hatottak, mindig kalapban játszottak, s egyáltalán nem voltak türelmesek, a játék hevében nem egyszer „sabeszgój“-nak csúfolták a keresztény gyermekeket, amit azok annál kevésbé vettek rossz néven, mert nem is értették a kifejezést. A féltucat Jónap-gyerek vígan viháncolt a keresztény kölykökkel, akik az udvarban nevelkedtünk, de a Weinréb-csemeték, akiket már „Fräulein“ kísért az iskolába, s instruktorok és nevelők jártak hozzájuk, gondosan vigyáztak, hogy el ne vegyüljenek ezekkel a zsidó proletárokkal. Soha nem álltak le

a közös játékhoz, s ez az előkelő zárkózottság annyira sértette igazságérzetemet, hogy a legidősebb Weinréb-fiut, aki már harmadikos volt, egy délután lecsaltam a pincébe, a kazánfülkébe zártam, s mint aki jól végezte a dolgát, hazamentem és hallgattam. Éjszaka is hallgattam, mikor már a rendőrség is kereste az elveszett gyermeket, s Weinrébné eszelős sikoltozása, hívó szavai felverték a házat. A fiut reggel találta meg a fűtő. A legkülönösebb az volt, hogy a Weinréb-fiu soha nem árult el. Lomha, tunya, álmos-szemű fiú makacson hallgatott, mikor faggatták, később is, soha nem vetette szememre ezt a különös bosszút s évek múltán sem beszélt erről, mikor megbarátkoztunk. Talán érezte, hogy igazam volt. A gyerekek gyorsan itélkeznek és megfellebbezhetetlenül.

A Jónap-fiúk lassan kiöltöztek, de a sátrat minden esztendőben megépítették az udvaron, ágytakarókból és szőnyegek-ből, s az öreg Jónap, ez a különös és szükszavú törzsfőnök, bevonult oda délutánra, s magányosan hosszabb időt töltött a szokatlan építményben. Fiai azt állították, hogy imádkozik ilyenkor. Egyszer meglestük az ágytakaró résein át, de csak annyit láttunk, hogy a sátor közepén ül egy széken és szomorúan néz maga elé. Valószínűleg unatkozott. Egy reggel különös izgalomra ébredt a ház, a földszintes lakásban egymásnak adták a kilincset a kaftános zsidók, benn a lakásban tucatjával sűrögtek idegenek. Egyik Jónap-fiú, a kilencéves Lajos, végre elomászott a tömegeből, s büszke és gondterhes arccal adta meg kérdésünkre a választ:

— Apám meghalt éjjel. Csopa bosszúság, — mondta mellékesen és utánozhatatlan fölénnyel.

S egész nap gőgösen viselkedett, pöf-feszkedését már nem lehetett elviselni. Ezért alkonyatkor, különösebb ok nélkül, elvertük.

A „SZOMBAT“ legközelebbi száma bővebb tartalommal augusztus első hetében jelenik meg.

ELJEGYZÉS. Dr. Duschinsky Armin, a trnavai (nagyszombati) hitközség megválasztott főrabbija ros chodes támuszkor tartotta eljegyzését Stein Betikével, néhai Stein Mayer Miksa főrabbi leányával.

TANULÓLÁNYOK, kézimunkában jártasok előnyben, fizetéssel felvétetnek Szekeresnél, Budapest, Rákóczi út 63.

Egy kegyeleti alapítvány körül

Egy vidéki országos nevű nyomdatulajdonos értesítette dr. Hevesi Ferenc budapesti rabbit, hogy, egy más rabbi által végzett temetési funkció hatása alatt, övele akarja majd magát eltemettetni és azért végrendeletileg 500 pengőt hagyományoz neki, költség fejében pedig egy első osztályú vasúti jegyet odavissza. Rabbikörökben ez a hagyomány természetesen élénk közbeszéd tárgyát képezi. A hagyományozó mindenestre már eddig is elért annyit, hogy a haszonmányról értesült összes rabbik buzgón imádkoznak — az ő hosszú életéért. Így tehát megfordítottja történik annak, amit a Talmud elbeszél, a bibliai menedék városokba internáltakról. Ezek a tórai törvény szerint, nem hagyhatják el az azillumot, míg a főpap rokonai jól táplálták őket, el látták őket minden jóval, hogy ne kívánják a főpap halálát.

Érdekes, hogy ilyen irányú per foglalkoztatja most a váci bíróságot, Hersch Samu háztulajdonos 500 pengős Kaddis-alapítványt tett a váci orthodox hitközségnél. Mivelhogya a rabbival ellenséges viszonyba került, a bíróságnál visszakövetelte a pénzt azzal, hogy a kegyeletet nem lehet rábizni ellenséges érzelmű emberre. A bíróság bizonyára el fogja utasítani a keresetet, mert egyáltalában nem bizonyos, vajjon még a legbarátságosabb érzéssel is viselkedő kedvezményezett imádkozik-e a Kaddis-alapítvány tevőjének életéért, vagy pedig inkább a legnagyobb vallási parancsnak: a kegyeletes cselekvésnek megkezdését kívánja minél előbb.

A kegyeleti alapítványt tevők tanulhatnak tehát a mi nyomdászunktól, aki elérte, hogy a többi rabbik imádkoznak hosszú életéért, vagy

pedig tanulhatnak a bibliai főpapi rokonságtól, azaz: hogy ne imádkozzanak az ember haláláért, ahhoz nem elég a halál utáni alapítvány, hanem minél több esedékes összeget kell előre lefizetni az alapítvány majdani élvezőjének.

A MIKÉFE KÖZGYŰLÉSE. A Magyar Izraelita Kézmű- és Földművelési Egyesület június 21-én tartotta 92. évi rendes közgyűlését. A közgyűlésen képviseltette magát a földművelési minisztérium, az Országos Kertészeti Egyesület, valamint az izr. intézmények. Dr. Stein Emil nagyhatalású elnöki megnyitóbeszédében megvilágította az egyesület helyzetét, a kibontakozás módját és a kitűzött célokat. Az üdvözlések során kiemelte dr. Hevesi Simon vezető-főrabbi, az egyesület díszelnöke és Klein Gyuláné, az egyesület társelnöke nagy érdemeit. Majd kegyelettel adózott az egyesület ez évben elhunyt barátairól és támogatóiról. Ezután Kertész Ödön egyesületi igazgató ismertette az évi jelentést. A jelentéshez dr. Hevesi Simon vezető-főrabbi, dr. Breuer Soma nagykátai főrabbi és Szántó Jenő, az Országos Izraelita Iroda és a budai izr. hitközség alelnöke szóltak hozzá. A mérleg elfogadása és a felmentvény megadása után a közgyűlés letárgyalta a jövőévi költségvetést, majd elfogadta Fried Ignác vezetőségi tag indítványát a kertésztelepi oktatás fejlesztésére vonatkozólag. A mindvégig ünnepélyes lefolyású közgyűlés dr. Stein Emil elnök záróbeszédével végződött.

szó csupán:
**3 SIRKÓ
LÖWY-NÉL
BUDÁN**

**II. FŐ-UTCA 79.
TELEFON: 51-5-81**

**Alkalmi vételek
legolcsóbb áron!**

II. Zárda-utca 3
Margit körut sarok

Lapzártakor

értesülünk, hogy Budán megalakult az unifikációs párt, mely célul tűzte ki magának, hogy a budai és a pesti izraelita hitközségek egyesüljenek. A mozgalom élén *Alapy Béla*, a Belvárosi Takarékpénztár igazgatója áll, aki július 2.-ára hívta össze az alakuló gyűlést, melyet meg is tartottak a Rajna-park egyik különtermében.

Elnöklő *Alapy Béla* előadja, hogy az unifikáció nála nem új terv, ő mintegy tizennégy évvel ezelőtt, 1920-ban már részt vett hasonló mozgalmakban. Annakidején ez a mozgalom nem vezetett célhoz. Tekintettel az új statutumok előrevetett árnyékára és sok egyéb körülményre, úgy érzi, hogy elérkezett az idő a mozgalmat új életre ébreszteni. Eleve kijelenti, hogy ő tisztelem minden ellenvéleményt és hogy a harcot csak tisztességes eszközökkel akarja végigküzdeni.

Szőnyi Sándor felolvassa az akkori mozgalom tárgyalásairól fölvetett jegyzőkönyvet.

Elsőnek hozzászóló *Sós Ármin*, a budai hitközségnek 26 év óta tagja és bejelenti, hogy ő lelkesen csatlakozik a mozgalomhoz, melyet helyesnek tart és üdvözöl. Utána *Halász Manó* jelenti ki, hogy ő annál szivesebben fogadja a gondolatot, mivel budai lakos létére mai napig tagja maradt a pesti hitközségnek és ott is fizet adót. Gyermekkora óta mintegy 66 év óta a Dohány utcai templomba jár és nem is tud igazán ájtatosan imádkozni, csak ebben a templomban. *Lunzer Pál* hasonló értelemben nyilatkozott, kiemelve, hogy az unifikáció a két Chevra együttműködésére is áldást-hozóan fog kihatni.

Schwarz József, Dembitz Gyula,

Szegő Sándor felszólalásai után dr. *Demény Aladár* indítványára az értekezlet kimondta, hogy átalakulási végrehajtó bizottsággá és nagyarányú akciót indít a kitűzött cél érdekében.

HÁZASSÁG. Dr. *Epler Henrik* kórházi főorvos és *Horseczky Erzsébet* házasságot kötöttek. (Minden külön értesítés helyett.)

KLEIN MIKSA jótékonyági előjáró-helyettest a IV. ker. nőegylet tiszteletbeli tagjává választotta.

VIRÁG GYULÁNÉ ELHUNYT. Virág Gyulának, a Mult és Jövő ismert igazgatójának a felesége június 26.-án, hosszas szenvedés után elhunyt. Jóságos lélek volt, kinek rendkívüli okossága, szellemessége és színes fantáziája dacára csak egy ambíciója volt, hogy jó feleség legyen. Ebben élte ki magát. Gyermekáldás hiányában mások gyermekeire árasztotta az anyai szív melegét. Benne a legjobb feleséget gyászolja a porig sujtott férj. Június 28.-án temették el az orthodox temetőbe, ahol *Welz* és dr. *Ábrahámsohn* rabbik után a gyászoló férj búcsuztatta el az elhunytat. A gyászoló közönség meghatottan hallgatta a fuldokló sírással elmondott beszédet, melyben felidézte az elhunytak kiváló emberi tulajdonságait és elmondta, hogy ilyen jó feleség nem is létezett a világon, akire túlzás nélkül ráillik az Ige: *weat uliszu ál kuluno*. A zsidó társadalom széles rétegei nagy részvéttel osztozkodnak Virág Gyula gyászában.

Dr. VENETIANER LAJOSNÉ HALÁLA. Dr. *Venetianer Lajosnak*, az újpestiek feledhetetlen emlékévé néhai tudós főrabbijának özvegye, dr. *Venetianer Lajosné*, a mult héten, hosszú szenvedés után, 65 éves korában elhunyt Budapesten. Dr. *Venetianer Lajosné*, aki férje halála után Budapestre költözött, nagy lelkesedéssel és buzgalommal vett részt a pesti nőegyletek jótékonyági munkájában. Június 1-én, csütörtökön délután temették nagy részvét mellett az újpesti temetőben, ahol néhai férje mellé helyezték örök nyugalomra. Dr. *Friedmann* beszéde után, *Arányi Adolf*, az Újpesti Izr. Hitközség népszerű elnöke elevenítette fel megható szavakban azt a szeretetet, amely az újpesti zsidóságot néhai tudós főrabbiához és családjához fűzte.

Feloldó szerkesztő és kiadó: Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE, Budapest, VI. gr. Zichy Jenő u. 43.

Telefon: Aut. 27-1-35. — Az előfizetés ára: egész évre 30 pengő, egyeztető papíron 20 pengő.

Postatakarékszám: 16.760

Neufeld Zoltán (PANNONIA) nyomda Budapest, VII. Rombach u. 8. — Telefon: József 42-3-09